

Biskup Íslands

Alþingi
Erindi nr. P 140/643
komudagur 5.12.2011

Nefndasvið Alþingis
Austurstræti 8 – 10
150 Reykjavík

Reykjavík, 5. desember 2011

Umsögn um tillögu til þingsályktunar um staðgöngumæðrun.

Ég þakka tækifæri til að koma á framfæri athugasemdum við tillögu til þingsályktunar um staðgöngumæðrun, og biðst velvirðingar á því að vera kominn fram yfir tilskilinn frest.

Þjóðmálanefnd kirkjunnar hélt málþing um staðgöngumæðrun 14. febrúar 2011. Með því málþingi átti kirkjan sinn þátt í því að koma þessu viðkvæma máli á dagskrá. Þá vann nefndin ítarlega umsögn um málið til Alþingis, sem sjá má á vefnum: <http://www2.kirkjan.is/sites/default/files/umsogn-vegna-stadgongumaedrunar.pdf>

Í þeirri umsögn segir: „Þjóðmálanefnd kirkjunnar leggst gegn því að farið sé fram með þeim hraða sem virðist ríkja varðandi það að undirbúa lög sem leyfa staðgöngumæðrun og leggur nefndin til að málið fái mun meiri umræðu og skoðun áður en lengra er haldið.“

Undir þetta skal tekið.

Fjölmargar spurningar vakna andspænis staðgöngumæðrun. Er mörgum þeirra lyft fram í nefndri umsögn. Ég vil sérstaklega taka undir sjónarmið Þjóðmálanefndar, að barn er ekki réttur – barn hefur rétt.

Staðgöngumæðrun hefur víðtæk áhrif á almennan skilning okkar á fjölskyldutengslum og mun móta menningu okkar til framtíðar. Af þeirri ástæðu er full ástæða til að fara með gát.

Staðgöngumæðrun varðar ekki eingöngu staðgöngumóður og þau sem óska eftir að eignast barn með þessum hætti heldur tengist með beinum og óbeinum hætti fleiri einstaklingum og persónulegu lífi þeirra, fjölskyldu, maka og börnum staðgöngumóður. Við þekkjum dæmi þess í okkar landi hvernig það að hafa verið „gefinn“ eins og oft tíðkaðist hér áður fyrr þegar börn sem fæddust í stórar fjölskyldur var ráðstafað til annarra, að það setti varanleg sár í sál viðkomandi, jafnvel þótt barnið hafi alist upp við kjöraðstæður, ást og umhyggju sem kynforeldrar megnuðu ekki að veita. Ég tel að það hljóti að vera farsælast að þeir einstaklingar sem eru getnir og fæðast með þessum hætti hafi fullan aðgang að öllum upplýsingum um tilurð sína og jafnvel að regluleg umgengni sé á milli foreldra og staðgöngumóður. Þetta er grundvallarréttur.

Reglur og samningar um staðgöngumæðrun ganga oft gegn grundvallarmannréttindum konunnar að ráða eigin líkama á meðgöngunni. Í umsögn Þjóðmálanefndar kirkjunnar segir: „Nú á að „svipta konur, sem í velgerðarskyni vilja hjálpa öðrum konum til að eignast barn, þeim sjálfsgöða rétti að vera taldar mæður á meðgöngunni, hvað þá að gefa eigi þeim einhvern umbóttunartíma eftir meðgönguna varðandi það að þeim geti snúist hugur. Sú vélræna sýn á manneskjur sem við sjáum í þessum hugmyndum, byggist ekki á innsæi í mannlegt eðli og tilfinningar kvenna sem mæðra, heldur einhverju allt öðru sem er ekki siðferðilega réttlætanlegt.“

Staðgöngumæðrun hefur áhrif á afstöðu til lífs og fjölskyldutengsla. Ávallt hefur verið litið á móðurhlutverkið sem órofa tengt þeirri konu sem fæddi barnið. Staðgöngumæðrun breytir

þeirri mynd, ábyrgðin sem fylgir því að bera barn í heiminn, annast það og ala upp verður óljósari. Dæmi eru um málaferli erlendis þar sem barn er í þeirri stöðu að óljóst er hver sé móðir þess, hvort það eigi eina tvær eða þrjár mæður og einn eða tvo fedur, eða jafnvel hvort það eigi enga móður og engan föður. Það er óásættanlegt.

Ég vil taka undir með Þjóðmálanefnd kirkjunnar sem varar við því að vikið verði frá barnalögum og farið á svig við Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna sem leggur megináhersla á hagsmuni barnsins – að það megi alast upp í öryggi og kærleika. „Þar er og sala á börnum (og verslun með...) bönnuð og sala á börnum skilgreind í viðauka: „hvers kyns aðgerð eða viðskipti þar sem einstaklingur eða hópur fólks framselur öðrum barn gegn þóknun eða hvers kyns öðru endurgjaldi.“

Ég tel fortakslaust að við séum skuldbundin þeim grundvallarsjónarmiðum, sem Barnasáttmálinn og barnalögin byggja á að hagsmunir barnsins eigi að vera ráðandi. Samkvæmt því eru grundvallarréttindi að barn þekki foreldra sína. Setja verður hagsmuni barnsins í forgang. Þannig að ekki verði hætt á að barn verði þrættuþæpli meðgöngumóður og kynmóður.

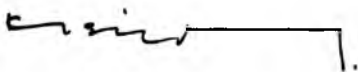
Ég tel fulla ástæðu til að óttast markaðsvæðingu í þessum efnum. Barnið er verðlagt, þó það sé skilgreint sem uppbót fyrir vinnutap td þó að um velgjörð sé að ræða. Það er nú þegar alþjóðleg fyrirtæki sem annast milligöngu í þessum efnum, hér er um alþjóðaviðskipti að ræða sem velta háum fjárhæðum. Barnið og líkami konunnar verður að söluvöru. Það er óhæfa.

Það eru brýnir hagsmunir í húfi að koma í veg fyrir verslun með börn og móðurlíf. Ég tek undir orð álits Þjóðmálanefndar kirkjunnar: „Í heimi vaxandi misskiptingar þar sem óprúttir notfæra sér miskunnarlaust neyð og bjargarleysi ungra kvenna er mikil hætt á misnotkun og hún er alþekkt í heiminum þegar... Og svona fljótt á litið gæti það farið þannig að hægt verði að skauta létt fram hjá vel meinandi lögum í þessa veru sem yrðu í samræmi við þessa þingsályktun. Einnig þurfum við hér á Íslandi að hugleiða hvernig við sýnum meðsystur okkar á Inlandi og víðar í þriðja heiminum samstöðu. Með lögleiðingu staðgöngumæðrunar hér á landi? Sú leið er siðferðilega varasöm, meðal annars út frá þessum sjónarmiðum sem nefnd hafa verið. Einnig er vert að benda á að þetta er eitt af þeim málum sem á að vinna í samvinnu ríkja líkt og mannréttindasáttmálar eru unnir þegar af þeirri ástæðu að verði staðganga leyfd í einhverjum tilfellum þá má betur varast misnotkun. Það má líka geta þess að bæði systurþjóðir okkar og systurkirkjur á Norðurlöndum hafa ekki séð ástæðu til þess að leyfa staðgöngumæðrun. Reglugerðir eru ekki alveg samhljóða en afgerandi þegar kemur að staðgöngumæðrun.“

Eins segir þar: „Við erum að feta okkur á hálum stigum...Og staðhæfingar um að þetta mál sé fullrætt eru út í hött. Það má vera að flest augljós rök hafi verið reifuð en umræðan er rétt að byrja. Það er vissulega fallett ef hægt er að gera öllum (kleift) að eignast barn en ef í einhverjum málum er nauðsynlegt að taka tillit til allra hluteigandi þá er það í lok lífs og ekki síður við upphaf þess. Því skal vanda til verka og ekki ana að neinu varðandi lagasetningar um staðgöngumæðrun.“

Þessi orð vil ég gera að mínum og hvetja til ítrustu varfærni í þessum efnum. Mikilvægt er að hafa í huga að þau lönd sem við teljum standa næst okkur menningarlega hafa flest sett í lög bann við staðgöngumæðrun, það eru því engin skýr fordæmi sem okkar löggjöf gæti byggt á. Mikilvægt er að lagagerð sé vönduð. Á það sérstaklega við þegar gripið er inn í svo viðkvæmt og dýrmætt ferli eins og tengsl foreldra og barna.

Virðingarfyllt

Karl Sigurbjörnsson